

УДК 633.11"324":631.524.825

Лозінський М.В., канд. с.-г. наук

Устинова Г.Л., аспірант

Білоцерківський національний аграрний університет

E-mail: ustinovaGL@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОВЖИНИ КОЛОСА ГОЛОВНОГО СТЕБЛА СОРТАМИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ПШЕНИЦІ (*T. AESTIVUM*) ОЗИМОЇ

Досліджено формування довжини колоса головного стебла в сортів пшениці м'якої озимої різних груп стиглості у контрасті за гідротермічними умовами роки.

Нами встановлено, що в середньому за два роки досліджень, лише середньоранньої сорт Чорнява мав довгий колос (9,3 см). Найменша довжина колоса головного стебла спостерігалася у середньостиглого сорту Єдність (6,1 см), що свідчать про середню довжину. У інших сортів довжина колоса була середньою з показниками (6,5-8,2 см).

Виявлено, що у 14 із 16 досліджуваних сортів пшениці м'якої озимої коефіцієнт варіації довжини головного колоса є незначним. Лише ранньостиглі сорти Кольчуга і Білоцерківська напівкарликова відзначалися середнім варіюванням ознаки.

Ключові слова: довжина колоса, головне стебло, сорти, групи стиглості, пшениця м'яка озима.

Для значної частини населення Земної кулі пшениця м'яка озима є головною хлібною культурою. Перевіреною та економічно вигідним способом збільшення врожайності та покращення хлібопекарських якостей зерна є створення і впровадження і сільськогосподарське виробництво нових сортів, адаптивних до несприятливих умов навколишнього середовища. Важливе місце в селекційних програмах відводиться дослідженню вихідного матеріалу, добору генотипів, які відповідають високим продуктивним і адаптивним якостям.

Довжина колоса головного стебла є важливою селекційною ознакою в підвищенні продуктивності пшеничної рослин.

Літературні джерела свідчать що, довжина колоса першочергово залежить від сортових ознак і значною мірою модифікуються умовами навколишнього середовища. Досліджено, що певні генотипи мають щільний колос, в якому колоски розміщені близько один до одного, а в інших колоски в колосі розміщені не щільно.

У 2017-2018 роках досліджували сорти пшениці м'якої озимої різних груп стиглості. За даними оригінаторів до ранньостиглих сортів належали: Миронівська рання, Знахідка одеська, Кольчуга, Білоцерківська напівкарликова; до середньоранніх – Золотоколоса, Чорнява, Щедра нива, Лісова пісня; до середньостиглих – Антонівка, Відрада, Миронівська 61, Єдність, Столична; до середньопізніх – Вдала, Добірна, Пивна.

Метою досліджень було вивчення особливостей формування і мінливості довжини головного колосу у сортів пшениці м'якої озимої різних груп стиглості.

За довжиною колос пшениці м'якої озимої поділяється на: дуже короткий (>3,0 см), короткий (3,1-6,0), середньої довжини (6,1-9,0), довгий (9,1-13,5) та дуже довгий (< 13,5 см).

Нами встановлено, що в середньому за 2017-2018 роки лише середньоранній сорт Чорнява мав довгий колос (9,3 см). Найменша довжина колоса спостерігалася у середньостиглого сорту Єдність (6,1 см), що є середнім за довжиною. Всі інші сорти мали, за роки досліджень, головний колос на рівні середнього (6,5-8,2 см).

Отримані експериментальні дані свідчать, що для більшості ранньостиглих, середньоранніх і середньостиглих сортів більш сприятливими умовами для формування довжини колоса був 2018 рік. Так, у ранньостиглих сортів за середнього показника довжини колоса 7,9 см, перевищення над 2017 роком становило 1,1 см. При цьому в сортів Кольчуга і Білоцерківська напівкарликова довжина головного колоса у 2018 році перевищувала показник попереднього року на 1,8 і 1,6 см відповідно.

У середньоранніх сортів (за виключенням сорту Золотоколоса) показники довжини колоса 2018 року достовірно перевищували відповідні значення 2017 року. У сорту Лісова пісня різниця склала 1,1 см.

Середньостиглі сорти поступалися за довжиною головного колоса ранньостиглим і середньораннім сортам. Сорти Відрада і Столична мали більший колос у 2017 році – 7,5 і 7,7 см відповідно. Для інших сортів цієї групи більш сприятливими були умови 2018 року.

Відносна величина довжини колоса не є сталою, а формується при взаємодії генотипу з навколишнім середовищем. Таким чином дослідження генотипів в однакових агроекологічних умовах свідчать про реалізацію тієї чи іншої кількісної ознаки і можуть бути використані для порівняння і добору.

Визначені в результаті експерименту показники коефіцієнта варіації довжини головного колоса свідчать, що у 14 із 16 досліджуваних сортів пшениці м'якої озимої різної груп стиглості є незначними, і не виходить за межі 10 %. Найменші коефіцієнти варіації (1,4–5,5 %) відмічені в сортів Миронівська рання, Знахідка одеська (ранньостигла група), в середньораннього сорту Золотоколоса, в усіх сортів середньостиглої групи та середньопізніх сортів Вдала і Добірна. У ранньостиглих сортів Кольчуга і Білоцерківська напівкарликова коефіцієнти варіації є середніми і становили 12,4 і 13,0 % відповідно.

Отримані дані свідчать, що в середньому за два роки лише сорт Чорнява мав довгий колос 9,3 см, а в інших сортів колос за довжиною був середній. Визначені коефіцієнти варіації довжини головного колосу у більшості досліджуваних генотипів є незначним, лише ранньостиглі сорти Кольчуга і Білоцерківська напівкарликова мали варіювання на рівні середнього, що вказує на нестабільний прояв ознаки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурденюк-Тарасевич Л.А., Лозінський М.В. Формування довжини головного колосу в ліній пшениці озимої різного еколого-географічного

походження – Агробіологія: збірник наукових праць / Білоцерків. нац. аграр. ун-т. – Біла Церква, 2013. – Вип. 11 (104) – С. 30-34.

2. Орлюк, А.П. Генетичні маркери пшениці. / А. П. Орлюк, О. М. Гончар, Л. О. Усик. – Київ, 2006. – 144 с.

3. Литвиненко М.А. Реалізація генетичного потенціалу. Проблеми продуктивності та якості зерна сучасних сортів озимої пшениці. *Насінництво*. 2010. № 6. С. 1–6.